

дитини та створювати умови для успішного використання отриманих знань і вмінь в життєдіяльності дитини.

Список літературних джерел:

1. Концепція «Нової української школи» [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.01. 2016 № 988-р. Міністерство освіти і науки України : [сайт]. Текст. дані. – Київ, 2016. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
2. Концепція розвитку інклюзивної освіти [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 912 // Міністерство освіти і науки України : [сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2017. – Режим доступу : http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
4. Про навчальні плани та організацію навчально-виховного процесу для учнів з особливими освітніми потребами загальноосвітніх навчальних закладів у 2017/2018 навчальному році [Електрон. ресурс] : лист Міністерства освіти і науки України від 14.06.2017 № 1/9-325 // Міністерство освіти і науки України : [сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2017. Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/files/normative/2017-06-14/7579/metodlistdopochatku2017.2018navchroku.pdf>.
5. Стандартизація навчання школярів з порушеннями когнітивного розвитку : навчально-методичний посібник / О.О.Бабяк, Н.І.Баташева, А.Л.Душка, І.В.Недозим, О.В.Орлов, Л.І.Прохоренко // за ред. В.В.Засенко, Л.І.Прохоренко. – Київ : Наша друкарня, 2019. – 332 с.
6. Loreman T., Deppeler J., Harvey D. Inclusive Education. A practical guide to supporting diversity in the classroom. Routledge Falmer, London and New York, 2005.

Вовченко Ольга,

кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник
відділу освіти осіб з порушеннями слуху
Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АФІЛІАЦІ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Аффіліація в психологічній літературі розглядається як бажання, необхідність особистості бути приналежним до колективу, особлива природна схильність шукати подібних до себе, мати спілкування, навіть за умов інтровертованості як характеристики структури особистості. Варто

відмітити, що афіліація – це не константна потреба певного типу, виду, стилю спілкування чи вибір для спілкування особи з конкретним складом якостей, особливостей. Це є змінною психологічною властивістю та досить складною науковою дефініцією.

Розглядаючи потребу у спілкуванні осіб (дитячого, підліткового, юнацького чи дорослого віку) осіб з порушеннями слуху, а саме аспекти афіліації є більш обумовленою та характерною, ніж у осіб, що не мають порушень слуху.

Підвищення такої потреби пов'язано і може виникати за таких причин:

1. по-перше, уникнення самотності, яка може виникнути під час, наприклад адаптації в новому місці проживання, під час переведення в іншу школу чи клас тощо);

2. по-друге, відсутність соціальних, особливо близьких зв'язків принаймні з однією людиною, з кола рідних осіб, близьких чи віддалених рідних (двоюродних сестер, братів тощо), відсутність друзів;

3. по-третє, залучення уваги з метою перебувати у центрі уваги, бажання підкреслювати свою значимість та потрібність, важливість для соціуму (групи осіб, колективу, не зважаючи на свою фізіологічну особливість), певне гіперболізоване порушення самооцінки та деформація «Я-образу» з переважанням демонстративної акцентуації характеру.

Г. Мюрей зазначав, що мотиви та сама структура афіліації досить неоднорідні, оскільки під цією потребою переважно розуміють потребу «... заводити дружбу і відчувати прихильність, радіти з іншими, відчувати підтримку, співпрацювати, кохати тощо» [5]. Але, як зазначала Л. Анциферова, мотивом афіліації може виступати повна протилежність бажань. Наприклад ображена в дитинстві дитина, через свою фізіологічну особливість, знущання однолітків можуть викликати іншу причину і мотив афіліації. Зближення з метою бути краще, «взяти гору», підкорювати слабшого, часом навіть з метою експлуатації слабшого, знущання над ним та демонстрації влади тощо [1].

Крім того, як зазначала І. Кузнецова, «...мати створює у своїй дитини почуття віри тим типом поводження з нею, який поєднує в собі почуття

довіри, чуттєвості, турботи, повної довіри до неї в рамках побутового щоденного життя» [4]. Дефіцит такого спілкування протягом 5-6 місяців призводить до незворотних негативних зрушень в психіці дитини, порушує емоційний, інтелектуальний і фізичний розвиток, що з часом також бути мати наслідки і в деформованих потребах афіліації.

Вчений В. Бойко виокремлював три типи можливих відносин батьків до своєї дитини:

1. розуміння, тепле ставлення, підтримка, повага, прийняття, любов;
2. ворожість, ненависть, негативне ставлення, зневага, агресія;
3. індиферентність з частковим виконанням батьківських обов'язків [2].

Ці типи різною мірою характеризують формування потреби афіліації: її рівень, мотив пошуку соціального контакту, мету афіліації тощо. Відтак, саме стиль взаємовідносин у родині закладає основу формування у особистості з порушеннями слуху того чи іншого вектору розвитку афіліативної потреби.

У молодшому шкільному та підлітковому віці (період навчання в школі) у дітей формується два типи потреби в афіліації: віра в прийняття іншими своєї особистості або відчуття страху відкидання.

Таким чином, потреба в спілкуванні і прихильності не є в прямому розумінні біологічно вродженим аспектом, але формується вона на ранніх стадіях онтогенезу, що підтверджують результати досліджень вікової, крос-культурної психології. Так, антрополог І. Ейбл-Ейбесфельд досліджуючи культуру Африки, Південної Америки і Нової Гвінеї дійшов висновку, що «створення навколо дитини атмосфери любові та уваги є необхідною умовою для формування повноцінного члена будь-якого суспільства, як войовничо налаштованого, так і мирного» [3]. Вчений зазначає, що виховання, позбавлене ласки, ніжності, турботи створює неповноцінну особистість, яка не відчуває прихильності до своєї групи.

Встановлено, що діти, народжені першими або є єдиними в сім'ї, характеризуються більш сильно вираженим прагненням до визнання, ніж діти, що народилися не першими або ж з певними особливостями психофізіологічного розвитку, зокрема з порушеннями слуху. Наприклад,

афіліація виражена у підлітка з порушенням слуху сильніше, якщо мати, за його твердженням, не завжди реагувала на його плач, коли він був дитиною. Особливо чітко це констатується у дівчат-підлітків та дорослих дівча-жінок.

Можна припустити, що це пояснюється тим, що виражена афіліація пов'язана зі страхами відторгнення, неприйняття, оскільки ймовірним наслідком неуваги матері до дитини, коли вона почуває себе погано, є формування стійкої неусвідомлюваної потреби в підтримці, підбадьоренні або страху, що він/вона будуть покинуті, знехтувані. Це також стосується осіб з порушеннями слуху, які виховуються в дитячих будинках (особливо ті, які були покинуті одразу після народження). Вони не мають у повному обсязі турботи, лагідного ставлення ніжних об'ємів, тому характеризуються більш високими показниками афіліації, особливо її негативного боку – страху бути покинутими.

Згідно досліджень осіб з порушеннями слуху, у них можна констатувати три рівні сформованості афіліації: високий, середній, низький.

Високий рівень характерний для тих, хто прагне постійно спілкуватися з іншими людьми, брати участь у різних заходах, ходити на всі запрошення у гості, навіть до мало знайомих друзів. Високий ступінь свідчить про те, що особистість відчуває себе некомфортно в своїх емоційних переживаннях, їй складно бути наодинці з собою, її емоційний інтелект не сформований і має деструктурацію.

Варто зазначити, що відчуття та потреба у спілкуванні не характеризується бесідами під час професійної взаємодії. Це бесіди, що мають емоційне насичене спілкування, коли особа може поділитися чимось важливим, плакати при іншому, обговорювати навіть дрібні події, знайомих людей тощо. Тут, як було зазначено є порушення саме емоційної сфер, емоційного інтелекту та незадоволеність базової потреби (якщо розглядати афіліацію, згідно таблиці А. Маслоу як частину соціального визнання, потребу у спілкуванні). Варто відмітити, що особи з порушеннями афіліації часто залежать від оцінок інших людей, особливо це стосується періоду пубертату.

Середній рівень – певним чином описується як норма, але характеризується періодичними проявами низької або високої афіліації.

Низький рівень афіліації – це характеристика досить вразливих осіб. На перший погляд такі діти/підлітки можуть виглядати інтровертами, але будь-яке критичне, невчасно сказане погане слово, може спровокувати сильну емоційну реакцію досить непередбачуваного характеру: гнів, зневага та відсторонення від особи з якої до цього були дружні стосунки, принциповому відторгненні критиків, демонстративній поведінці тощо.

Варто зазначити, що поділ на високий, середній і низький рівень афіліації є умовним. Приклади осіб з порушеннями слуху, які б належали виключно до однієї з групи-рівнів навести досить складно. Але можна зробити висновок, що низький рівень афіліації переважно характерний для інтровертів. Оскільки вони більш самодостатні, цінують особистий простір. Довго спілкуватися з іншими особами інтроверти схильні лише у разі необхідності, наприклад вирішувати певні нагальні робочі питання. Наприклад, підліток-інтроверт з порушенням слуху відновити свою психічну рівновагу, заспокоїтися, прийняти зважене рішення, відпочити зможе виключно, перебуваючи на самоті.

Цікавим та корисним буде зазначити, що є протилежний критичний стан афіліації, що набагато більш хвилює психологів у роботі з особами з порушеннями слуху. Це неофобія, тобто підсвідомий страх нового: страх знайомитися з учнями в новому класі, з протилежною статтю, починати відносини, змінювати роботу чи місце проживання, заводити друзів і спілкуватися з ними. Особистість, що страждає на неофобію у стресовій ситуації може боятися всього нового, навіть пробувати на смак нові продукти харчування.

Підсумовуючи, зазначимо, що потреба в афіліації є не стабільною. Наприклад за умов розвитку і зростання впевненості в собі, відбувається активний розвиток рефлексії, аналізу своєї поведінки, пошуку подібностей та відмінностей з іншими. Відтак, зазначимо, що афіліація досить динамічна характеристика, має нестійкий характер, їй властиво змінюватися під впливом соціальних чинників. Але як будь-яке нестабільне і непередбачуване психологічне явище, зокрема у підлітковий період, потребує спостереження, психологічної діагностики та, за потреби, психологічної корекції.

Список літературних джерел:

1. Анциферова Л. Условия деформации личности. *Новые исследования.* (2008). №21. С. 32-38.
2. Бойко В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и других. Москва: Наука, 1996. 154 с.
3. Эйбл-Эйбесфелдт И. Общественное пространство и его социальная роль. *Культура.*(1993). №5. С. 109-117
4. Кузнецова И. Аффилиация и структурные элементы общения. *Материалы съезда психологов.* (2013). – С. 67-80.
5. Murray G. Explorations in personality. 1938. Toronto. 183 p.

Глоба Олександр,

д.п.н., професор,

Українська Академія Наук, м. Київ, Україна;

Гаврилов Олексій., к.п.н., доцент,

зав. кафедри логопедії і спеціальних методик Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Україна;

Hladush Viktor, DrSc, Prof.,

Department of Special Pedagogy and Therapeutic Pedagogy,
Catholic University in Ružomberok, Slovakia;

Klein Vladimír, prof. PaedDr,

Department of Special Pedagogy, University of Presov, Slovakia;

Šilonová Viera , PaedDr.,

Department of Special Pedagogy, University of Presov, Slovakia

НАВІГАЦІЯ ЗДОРОВ'Я: ДОНОЗОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ПСИХОФІЗИЧНОГО СТАНУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Серед досягнень останніх десятиліть найбільший інтерес представляють практичні аспекти нелінійної оцінки надслабких електромагнітних сигналів, функціонально значущих для живих біологічних систем, і методи системного програмного аналізу закодованої в них інформації. Протягом останніх десятиліть науковцями всього світу проводилися фундаментальні дослідження, які дозволили відкрити принципово нові підходи до оцінки інформаційної складової біологічних об'єктів (А. Акімов, О. Глоба, В. Гладуш, Ю. Готовський, І. Давидовський, М. Дев'ятков, В. Казначеев, В. Козирев, С. Ситько, З. Скрипнюк, І. Торська, А. Чижевський, F. Morell та ін.).

З розвитком інформаційних технологій були запропоновані принципово